

**Recenzja rozprawy doktorskiej magister Agnieszki Daniszewskiej
pt. „Wybrane cechy osobowości a poczytalność – studium kryminologiczne” napisanej
w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Uniwersytetu w Białymstoku
pod kierunkiem Prof. dr hab. Emila W. Plywaczewskiego**

Recenzowana praca dotyczy, najogólniej biorąc, roli, jaką w opiniowaniu o poczytalności sprawcy odgrywają jego wybrane cechy osobowości. Tak ujęta problematyka musi uwzględniać interdyscyplinarny charakter zagadnienia, leży ono bowiem na styku prawa, psychiatrii i psychologii. Interdyscyplinarność wpisana jest przy tym w metodologiczny kanon współczesnej kryminologii. Integruje ona bowiem, na potrzeby szeroko ujmowanego prawa karnego, metody i procedury wspomnianych nauk biologicznych i społecznych. Pojęcie cech osobowości pozostaje w ścisłym związku z rozumieniem konstruktów osobowości, jej strukturą, funkcjonalnymi właściwościami i ewentualnymi zaburzeniami. Z perspektywy prawa karnego i obowiązujących kryteriów niepoczytalności oraz poczytalności w znacznym stopniu ograniczonej ważne są te sytuacje, w których stwierdza się różnorodne zaburzenia osobowości. Powszechnie uważa się bowiem, iż stanowią one te *zakłócenia czynności psychicznych*, które mogą znosić, czy też jedynie ograniczać, możliwość rozpoznania przez sprawcę znaczenia czynu lub możliwość pokierowania postępowaniem. Zaburzenia osobowości to różnorodne zespoły psychopatologiczne, które uzewnętrzniają się poprzez występowanie zróżnicowanych cech osobowości. Mają one przy tym nasilenie i charakter przesądzające o ich psychopatologicznym charakterze. Z licznych badań kryminologicznych, psychiatrycznych czy psychologicznych wynika, iż zaburzenia osobowości sprzyjać mogą naruszeniu porządku prawnego. Odgrywają więc w kryminogenezie trudną do przecenienia rolę. Mimo, iż badań nad kryminogennym charakterem zaburzeń osobowości przeprowadzono relatywnie dużo to brak jest, zarówno w polskiej i światowej literaturze, szerszych i kompleksowych eksploracji, które koncentrowałyby się nie tyle na diagnostyce typów zaburzeń osobowości, co na wybranych cechach osobowości. Takie właśnie badania zaplanowała i zrealizowała w swoim temacie badawczym Doktorantka. Nadaje to jej przedsięwzięciu naukowemu charakter nowatorski i oryginalny.

Przekazana do recenzji praca jest udaną próbą szerokiej i wielokierunkowej analizy roli, jaką w opiniowaniu o poczytalności odgrywają wybrane cechy osobowości sprawców czynów zabronionych. Powyższe cele poznawcze zrealizowano w dwóch podstawowych płaszczyznach: teoretycznej i empirycznej.

W zakresie **analizy teoretycznej** dokonano w pierwszej kolejności jakościowego opisu kwestii zależności pomiędzy poczytalnością a wybranymi cechami osobowościowymi sprawców. W tym obszarze analizy Autorka rozprawy posłużyła się metoda dogmatyczną (prawoporównawczą) oraz metodą historyczną. Wiele uwagi poświęciła też wykorzystaniu tych metod, które składają się na wykładnię operatywną, a także metodzie analitycznej. Opierając się na literaturze przedmiotu Doktorantka szeroko zanalizowała sytuację prawną sprawcy niepoczytalnego i poczytalnego w stopniu ograniczonym w polskim prawie karnym, różnorodne teorie kryminologiczne dotyczące uwarunkowań do popełnienia czynu zabronionego, zagadnienia analizujące klasyfikacje wybranych zaburzeń osobowości oraz kwestie opiniowania zaburzeń osobowości w praktyce polskiego procesu karnego.

Realizując temat badawczy na kolejnej, **empirycznej płaszczyźnie** przeprowadzono badanie przy pomocy techniki wywiadu i standaryzowanych ankiet, które miały wykazać, jakie trudności

spotkać można w opiniowaniu zaburzeń osobowości oraz które z cech osobowości mogą pozostawać w związku z ograniczeniem lub zniesieniem poczytalności. Empiryczna część rozprawy dotyczyła więc stosowania i praktycznego wykorzystania wiedzy i metod psychometrycznych w szeroko ujmowanych kwestiach dotyczących zasad i kryteriów wypowiedzania się o poczytalności.

Strukturę pracy, kolejność podejmowania poszczególnych kroków badawczych i analizowania problemów, ich treści, oraz – będące wynikiem wielokierunkowych analiz – zależności pomiędzy wyróżnionymi problemami badawczymi niższego rzędu określają główne pytania i odpowiadające im hipotezy badawcze. Z uwagi na w przeważającej mierze eksploracyjny charakter przedsięwzięcia poznawczego (badawczego w empirycznej części rozprawy) hipotezy sformułowane zostały w sposób dość szeroki i ogólny.

Jak już wspomniano, tak ujęty problem badawczy nie może nie mieć interdyscyplinarnego, a co za tym idzie, kompleksowego charakteru. Odpowiada to w pełni współczesnym standardom badawczym obowiązującym zarówno naukach penalnych (prawie karnym, kryminologii, penitencjariatyce), jak i w tzw. naukach sądowych (psychiatrii i psychologii sądowej), w których interdyscyplinarność, obok „pomostowego” charakteru wspomnianych nauk, stanowi ich podstawowy i główny kanon metodologiczny.

W związku z powyższym temat badawczy, który podjęła w swej rozprawie doktorskiej Agnieszka Daniszewska należy uznać za trafny, a nawet nowatorski. Nie był on bowiem dotychczas szerzej analizowany w polskiej literaturze naukowej, a szerokość i kompleksowość ujęcia obszaru eksploracji poznawczej i zastosowanej metodologii stawiają go w grupie badań interdyscyplinarnych – zarazem kompleksowych i holistycznych. Myślę, iż warto podkreślić w tym miejscu kryminologiczną tożsamość zawodową Autorki dysertacji. Nie mam większych wątpliwości, iż to właśnie potrzeba szerszego uwzględnienia podmiotowego kontekstu przestępczości, a także wyjście poza wąski dogmatyczny sposób rozumienia zadań i funkcji prawa karnego, jak również szukanie odpowiedzi na pytanie o praktykę stosowania prawa w interesującym Autorkę obszarze oraz chęć oparcia praktyki tworzenia i stosowania prawa na zweryfikowanych faktach i dowodach naukowych, spowodowały, iż powstała praca interdyscyplinarna, wielowymiarowa, o wysokich walorach praktycznych.

Wyprzedzając nieco wnioski końcowe chcę podkreślić, że rozprawę oceniam jednoznacznie pozytywnie. W szczegółowej recenzji poniżej ocenię, jak spełnia ona podstawowe kryteria pracy naukowej, czyli kolejno omówię: **jakość wybranego celu** (na ile jest znaczący teoretycznie i praktycznie, na ile dobrze osadzony we współczesnej literaturze), **sposób jego realizacji** (trafność i poprawność przyjętej metodologii) oraz **stopień, w jakim udało się cel zrealizować** (rzeczywistą wartość uzyskanych wyników, na ile są one nowe i nieoczekiwane).

Recenzowana praca jest obszerna, liczy bowiem wraz z załącznikami 310 stron. Składa się ona z części teoretycznej (rozdziały I–V) i empirycznej (rozdział VI), w których wyodrębniono podrozdziały omawiające kolejno cele badawcze, materiał i metodykę badań, prezentację wyników, ich interpretację, omówienie oraz dyskusję a także zamykający pracę podrozdział zawierający podsumowanie, wnioski ogólne i rekomendację dalszych badań. Rozprawa obejmuje także bogaty wykaz literatury (ponad 250 pozycji, w dużej części anglojęzycznych). Percepcję tekstu ułatwia 20 rycin oraz 24 tabelek. Prezentują one wysoki poziom edytorski, są staranne i czytelne, co w dużym stopniu ułatwia czytelnikowi zapoznanie się z dużą liczbą uzyskanych i omawianych danych i wyników. Oceniając pracę pod względem formalnym należy podkreślić, jest ona napisana jasnym, poprawnym językiem a redakcja całego tekstu jest spójna i staranna.

Rozdział I rozprawy został poświęcony metodologii zaplanowanych przez Doktorantkę badań. Rozdział ten obejmuje kolejno: opis przedmiotu i celu badań, sformułowanie problemów i

hipotez badawczych, analizę metod, technik i narzędzi badawczych oraz organizację i przebieg badań własnych. Była już o tym mowa, iż ogólnym celem badawczym sformułowanym przez Doktorantkę jest rola i znaczenie, dla kwestii poczytalności, wybranych cech osobowości, jakie ujawniać mogą sprawcy czynów zabronionych. Wychodząc z założeń uwzględniających tradycje myślenia psychiatrycznego o zaburzeniach osobowości wyróżnić można za Autorką dysertacji trzy główne typy zaburzeń: psychopatię, socjopatię i charakteropatię. Mimo, iż w obowiązujących klasyfikacjach psychiatrycznych (ICD-10 i DSM-5) nie znajdziemy powyższego podziału zaburzeń osobowości, to tradycja myślenia o nich jest w psychopatologii bardzo utrwalona, a poszczególne zespoły psychopatologiczne w swoich klasyfikacyjnych formach niewątpliwie do takiego podziału istotnie nawiązują. Wybrane cechy osobowości, które uwzględniła w swoich badaniach Doktorantka, to niska empatia, impulsywność, skłonności do ryzyka oraz cechy psychopatyczne. Powyższe cechy poddane zostały badaniom, ponieważ z literatury przedmiotu wynika jednoznacznie, iż mają one ewidentnie kryminogenny charakter. Cechy te pozostają w związku zarówno w wyodrębnionych przez Autorkę typami zaburzeń osobowości, jak i ze skłonnościami do naruszania porządku prawnego. W swojej analizie przedmiotu i celu badań Doktorantka pisze na stronie 15, iż *przedmiotem rozprawy jest istota wpływu poszczególnych cech osobowości na poczytalność sprawców. W naukach społecznych należy być bardzo ostrożnym w interpretowaniu wyników w ich przyczynowo-skutkowym wymiarze czy kontekście. Ustalanie kierunkowych zależności (co jest przyczyną, a co skutkiem) jest trudne i wymaga skomplikowanych procedur statystycznej analizy wyników. Dużo bardziej złożonych, niż te, które zastosowała w części empirycznej swojej pracy Doktorantka. Zdecydowanie bezpieczniej jest mówić o współzależności, czy zależności niż o kierunku stwierdzanych relacji (przyczyna-skutek). Piszę o tym w tym miejscu, bo w dalszych częściach rozprawy Autorka zbyt łatwo i bez uzasadnienia statystycznego mówi o przyczynowości. Nie jest to poważny błąd lecz raczej przejaw pewnej ostrożności metodologicznej.*

Problemy i hipotezy sformułowane zostały prawidłowo i adekwatnie do ogólnego celu badawczego. Autorka zredagowała 9 problemów (pytań) badawczych i odpowiadające im hipotezy. Są one prawidłowo postawione i nawiązują do całości prac, tj. zarówno do jej części teoretycznej jak i empirycznej. Wspominano już o tym, że hipotezy mają stosunkowo szeroki czy też ogólny charakter, co jest dodatkowo uzasadnione eksploracyjnym charakterem badań. Planując swoje badania Autorka zakłada, iż posłuży się bardzo zróżnicowanymi metodami, od dogmatycznej, poprzez metody historyczne i analityczne aż do empirycznych.

Do badań empirycznych zaplanowano aż 5 kwestionariuszy: kwestionariusz M.I.N.I., kwestionariusz samoopisowy LSRPS, kwestionariusz BES-A, kwestionariusz HADS i kwestionariusz IVE. Przesiewowej diagnozy organicznych uszkodzeń mózgu dokonano przy pomocy Testu Rysowania Zegara. Wszystkie narzędzia zostały starannie zaadaptowane do polskich warunków i mimo, iż nie wszystkie zostały znormalizowane i wystandaryzowane, nadają się do eksperymentalnego i wstępnego badania cech osobowości, tak jak to zaplanowała Doktorantka. Zastrzeżeń nie budzi również organizacja i przebieg badań własnych, w tym dobór do grupy badawczej, procedury przeprowadzania badań czy też wymogi etyczne. Warto podkreślić, iż Doktorantka uzyskała także akceptację komisji bioetycznej na przeprowadzenie swoich badań. Podsumowując tę część recenzji warto podkreślić staranność i metodologiczną poprawność Autorki w przedstawianiu poszczególnych etapów i faz postępowania badawczego.

Przechodząc do kolejnych rozdziałów rozprawy należy podkreślić, iż kolejność i dobór zagadnień w omawianej części pracy jest właściwy, przemyślany i uzasadniony merytorycznie. Stanowi przy tym, mimo dość syntetycznej formy i konieczności dokonania tematycznej selekcji omawianej problematyki, spójną i jasną konstrukcję. W ocenianych rozdziałach, podobnie zresztą

jak i w pozostałych częściach dysertacji, nie brakuje odautorskich komentarzy i przemyśleń. W efekcie uzyskujemy szereg informacji potwierdzających bardzo dobrą orientację Doktorantki w literaturze przedmiotu i badanej problematyce. Na szczególnie pozytywną ocenę zasługuje sposób, w jaki Autorka radzi sobie z literaturą wychodzącą poza ramy prawa czy kryminologii. Potrafi być wobec niej, z jednej strony, krytyczna, z drugiej z olbrzymią intuicją badawczą, a nawet erudycją potrafi użyć jej w sposób nadzwyczaj trafny do analizowanych zjawisk i problemów teoretycznych, a także do tworzonych przez siebie uogólnień i podsumowań. Warto w tym miejscu dodać, iż w części teoretycznej rozprawy udało się Autorce, z dużym powodzeniem, przezwyciężyć pokusę odtwórczego referowania cytowanych badań i koncepcji. Poszerzyła je natomiast o pogłębiony odautorski komentarz. Świadczy to o umiejętności selekcji treści odpowiednio do celów pracy, formułowaniu krytycznych syntez, a zarazem o twórczym wskazywaniu i wykorzystaniu przedstawionych treści, zgodnie z własnymi planami badawczymi.

I tak kolejny drugi rozdział pracy poświęcony jest sytuacji prawnej sprawy niepoczytalnego i poczytalnego w stopniu ograniczonym w polskim prawie karnym. Autorka omówiła kolejno istotę odpowiedzialności oraz niepoczytalności i poczytalności ograniczonej w prawie polskim, zagadnienia czynników determinujących poczytalność i poczytalność ograniczoną z perspektywy biologiczno-psychiatrycznego kryterium niepoczytalności, a także, na koniec, środki zabezpieczające izolacyjno-lecznicze stosowane wobec osób dotkniętych chorobą psychiczną, zaburzeniami preferencji seksualnych, upośledzeniem umysłowym lub uzależnieniem. Doktorantka wykazała się przy tym bogatą wiedzą prawniczą i nie mniejszą psychiatryczno-psychologiczną.

Szczególne znaczenie dla badawczych poczynąń Doktorantki ma trzeci rozdział rozprawy. Stanowi on przegląd najważniejszych koncepcji i teorii etiologicznych wyjaśniających genezę zjawiska przestępczości, poczynając od teorii biologicznych poprzez teorie psychologiczne aż do socjologicznych.

Nie mniej ważny jest czwarty rozdział dysertacji. Poświęcony jest on opiniowaniu zaburzeń osobowości w polskim procesie karnym. Autorka z dużą swobodą i w sposób nad wyraz kompetentny pisze o roli biegłego w postępowaniu sądowym, a także o udziale biegłych w procesie karnym i diagnozowaniu zaburzeń osobowości.

Część teoretyczną zamyka doskonale zredagowany rozdział V pt. *Klasyfikacje wybranych zaburzeń osobowości*. Zawiera on rozważania wprowadzające do zagadnień zaburzeń osobowości sensu largo oraz duży podrozdział poświęcony psychopatii. Ten ostatni oparty jest na najnowszej światowej literaturze przedmiotu i uwzględnia wszystkie wątpliwości i dylematy związane z konstruktem psychopatii i faktem, iż brak jest jej w aktualnych klasyfikacjach psychiatrycznych. Dobrze się też stało, iż odrębny, trzeci podrozdział omawia kwestie dotyczące osobowości charakteropatycznej a zwłaszcza socjopatycznej. Jest bowiem wyrazem światowych tendencji do powrotu do tego ostatniego terminu, nieco już zapomnianego, a zarazem ważnego w podziałach zaburzeń osobowości. Słuszna jest też teza autorki, iż trzeba wyraźnie unikać utożsamiania zaburzeń psychopatycznych z charakteropatycznymi i socjopatycznymi. Z literatury przedmiotu wynika bowiem jednoznaczna specyfika i odrębność każdego z wyróżnionych typów zaburzeń osobowości. Jedyna drobna zresztą uwaga dotyczy sposobu, w jaki Doktorantka opisuje klasyfikację DSM-5. Używa ona konsekwentnie numeracji rzymskiej, chociaż we wszystkich opracowaniach właśnie w piątej edycji DSM odstąpiono od zasady, iż wszystkie numery mają konsekwentnie rzymskie numery.

Już w tym miejscu warto dodać, iż wszystkie rozdziały pracy charakteryzują się wysokim poziomem naukowym, szeroko uwzględniają najnowszą literaturę przedmiotu, są czytelnie i jasno

zredagowane, co pozwoliło uzyskać dużą spójność zarówno całej rozprawy, jak i poszczególnych jej części.

Głównym i podstawowym celem badawczym empirycznej części rozprawy, który postawiła sobie Autorka, było opisanie i scharakteryzowanie relacji, jakie zachodzą pomiędzy występowaniem i nasileniem wybranych cech osobowości a karierą przestępczą sprawców czynów zabronionych, ich zdolnościami do oceny moralnej i doniosłości społecznej przedsięwziętych czynów. Daje to w efekcie możliwość odniesienia cech osobowości do konstruktów niepoczytalności i poczytalności w znacznym stopniu ograniczonej. Jednym z głównych celów było przy tym ukazanie ścisłej zależności między deficytami empatii a działaniami przestępczymi, a także charakteru związków i zależności pomiędzy skłonnościami do ryzyka, impulsywności oraz cech osobowości a skłonnościami do przekraczania granic i norm ustalonych zarówno przez społeczeństwo jak i prawo. Powyższym zagadnieniom poświęcony jest szósty, najdłuższy rozdział dysertacji zatytułowany: *Korelacje nasilenia poszczególnych cech osobowości z przestępczością*. Opis i analiza badanych prawidłowości dokonane zostały zgodnie z zasadami metodyki i metodologii stosowanej w kryminologii. Badanie przeprowadzono na podstawie szerokiej analizy danych będących efektem wykorzystania metod ankietowych (tj. wspomnianych już kwestionariuszy). I tak kolejno analizowano nasilenie cech psychopatycznych i występowanie zaburzeń osobowości o charakterze antyspołecznych w odniesieniu do przestępczości, relacje pomiędzy poziomem empatii emocjonalnej i poznawczej a zachowaniami przestępczymi, impulsywność, skłonności do ryzyka i empatii w kontekście różnic pomiędzy grupą przestępczą i osobami niekarzanymi. Analizowano także zróżnicowanie poziomu lęku i depresji w wyodrębnionych grupach badawczych, a także występowanie cech psychopatycznych i antyspołecznych w relacji do rodzaju popełnionych czynów przestępnych i recydywy.

Raz jeszcze podkreślić w tym miejscu należy staranność i metodologiczną poprawność Autorki w przedstawianiu poszczególnych etapów i faz postępowania badawczego. Pozytywnie ocenić również należy przyjęte przez Doktorantkę procedury opracowania danych i ich statystycznej analizy. Są one czytelne, konsekwentne i adekwatnie dobrane do charakteru zmiennych, pozwalając w efekcie na udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze.

Nie jest zadaniem recenzenta odtwórcze przedstawianie i omawianie uzyskanych przez badacza prawidłowości. Ocenie podlegają natomiast metodologiczne podstawy i zasady realizowania tematu badawczego, sposoby i metody realizowania poszczególnych problemów badawczych, czy też statystyczne procedury analizy wyników. Ocena wszystkich wspomnianych wyżej zasad postępowania badawczego jest w przypadku recenzowanej rozprawy jednoznacznie pozytywna. Oceniając ogólnie część empiryczną rozprawy należy podkreślić szczególną wartość poznawczą uzyskanych wyników jak i ich aplikacyjno-praktyczne walory.

Podsumowując wyniki analiz teoretycznych przeprowadzonych przez Doktorantkę oraz uzyskane przez Nią wyniki badań empirycznych uzyskujemy ciekawy i nowatorski obraz relacji cech osobowości do konstruktów poczytalności. Praca dostarcza szeregu ważnych i znaczących informacji zarówno dla teoretyków prawa karnego jak i praktyków, biegłych psychiatrów i psychologów sądowych wypowiadających się o stanie psychicznym *tempore criminis* osób ujawniających określone cechy osobowości.

Wprowadzając do recenzji nieco ogólniejszy wątek dyskusyjno-polemiczny warto podkreślić, iż badania sprawców czynów zabronionych, w tym przede wszystkim przemocowych, zwłaszcza gdy przeprowadzane są one w warunkach zakładu karnego, stwarzają wiele trudnych do przewyciężenia problemów i trudności metodologicznych. Izolacja penitencjarna jest bowiem szczególną sytuacją psychologiczną, uruchamiającą szereg świadomych i nieświadomych procesów

i mechanizmów, które nie mogą nie mieć wpływu na aktualny stan psychiczny badanego, przeżywane przez niego konflikty intrapsychiczne, a także uruchamiane procesy i mechanizmy adaptacyjne. Jest dość oczywiste, iż wszystkie te okoliczności muszą mieć też wpływ na uzyskiwane w badaniach samoopisowe wyniki testowe, w tym na ich trafność i wiarygodność. Wspomniane mechanizmy potęgują się w sytuacjach, gdy aktywność przestępcza badanego dotyczy kwestii przemocy. Czy opisane mechanizmy działały także podczas badań realizowanych w ramach tematu badawczego Doktorantki? Trudno to udowodnić, nie mniej powyższy mechanizm mógł dać o sobie znać w postaci tych wyników, które badani więźniowie uzyskali w skalach mierzących empatię i psychopatię. Spośród trzech porównywanych grup (pacjenci detencyjni, osadzeni w zakładzie karnym i grupa kontrolna) właśnie więźniowie uzyskali najwyższe wyniki w skalach empatii, co nie może nie skłaniać do przypuszczenia, iż w badaniu kierowali się także skłonnościami do przedstawiania się w jak najlepszym świetle. Dodatkowe znacznie mógł mieć fakt, iż badani byli przez zatrudnionego w więzieniu psychologa penitencjarnego.

Z drugiej strony trudno wyobrazić sobie inny sposób dotarcia do populacji sprawców przemocy, niż badanie ich w zakładzie karnym. Trzeba więc brać pod uwagę powyższe trudności, kontrolować je i na koniec, ostrożnie interpretować uzyskiwane wyniki. Autorka dysertacji jest niewątpliwie świadoma powyższych problemów i pewnych ograniczeń, jakie związane są z realnymi możliwościami badań sprawców przemocy w warunkach izolacji penitencjarnej.

Interesujące są zwłaszcza dwa ostatnie podrozdziały pracy: *Omówienie wyników badań i Zakończenie*. Oba rozdziały rozprawy zawierają dyskusję wyników i ostateczne wnioski wynikające z przeprowadzonych badań. Analizują też to, na ile pozytywnie udało się zweryfikować hipotezy badawcze. Warto podkreślić, iż prawie wszystkie sprawdziły się. We wspomnianych rozdziałach Autorka jasno, a zarazem syntetycznie interpretuje uzyskane prawidłowości, odnosi je do danych literaturowych, wyjaśnia pozorne sprzeczności pomiędzy poszczególnymi wynikami. Umiejętnie eksponuje zwłaszcza praktyczne znaczenie wyników, a także wskazuje potrzeby prowadzenia dalszych badań. Podobają mi się szczególnie te fragmenty podsumowania, które uzasadniają oparcie diagnostyki zaburzeń osobowości nie na modelu kategoryjnym lecz dymensjonalnym. To postulaty, które coraz częściej spotykamy w psychiatrycznych opracowaniach, częściowo uwzględnione w DSM-5 i ICD-11. Szczególnie interesujący jest też wywiad z Profesorem J.C. Barnesem z Cincinnati. Zawiera on interpretacje wyodrębnionych przez Autorkę typów zaburzeń osobowości w odniesieniu do kwestii dotyczących niepoczytalności i poczytalności ograniczonej. Uwagi profesora doskonale korespondują z uzyskanymi w badaniach wynikami. Na jednoznacznie pozytywną ocenę zasługują te rozważania Autorki, w których dostrzega ona fakt, iż pacjenci detencyjni posiadali najczęściej podwójne diagnozy. Z jednej strony były to diagnozy psychotyczne (choroba psychiczna), z drugiej, w drugiej osi diagnostycznej klasyfikacji DSM-IV, diagnoza zaburzeń osobowości. W efekcie ostateczna opinia psychiatrów, wypowiadających się o poczytalności uwzględniać musiała obie osie diagnostyczne i istotną rolę zaburzeń osobowości, również w kwestiach dotyczących niepoczytalności.

Na zakończenie chciałbym podkreślić, iż recenzowana praca stanowi bardzo ciekawe opracowanie tematu, który w pełni zasługuje na to, by być przedmiotem rozprawy doktorskiej. Praca stanowi ważny i istotny wkład w rozwój i konceptualizację wiedzy na temat zaburzeń osobowości i wybranych cech osobowościowych w kontekście konstruktów niepoczytalności i ograniczonej poczytalności.

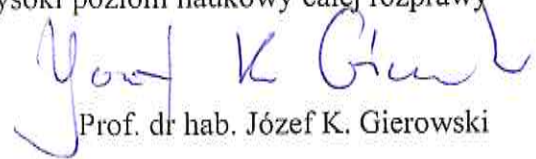
Reasumując uważam, iż zarówno względy poznawcze, jak i praktyczne, uzasadniają celowość i wagę podjętego tematu badawczego, a zaprezentowana przez Autorkę rozprawa charakteryzuje się bardzo wysoką spójnością oraz konsekwencją. Pozytywnie zrealizowane zostały

także wszystkie wspomniane we wstępie recenzji kryteria naukowości rozprawy – jakość wybranego celu i sposób jego realizacji oraz stopień, w jakim udało się cel zrealizować.

Praca Pani magister Agnieszki Daniszewskiej pt. „Wybrane cechy osobowości a poczytalność – studium kryminologiczne” zasługuje na pozytywną, bardzo wysoką ocenę, stanowi bowiem oryginalne rozwiązanie przez Autorkę zagadnienia naukowego oraz wykazuje jej ogólną wiedzę teoretyczną w wybranej dyscyplinie naukowej, a także umiejętności samodzielnego planowania i prowadzenia pracy naukowej, także w zakresie tematów interdyscyplinarnych. Przygotowując rozprawę Autorka wykazała się kompetencjami wymaganymi od osoby ubiegającej się o tytuł doktora. Potrafiła dokonać wyczerpującej syntezy aktualnego stanu wiedzy i badań w interesującej ją dziedzinie oraz precyzyjnie sformułować wynikające z niej, ważne problemy badawcze. Z całym przekonaniem stwierdzam, że Jej praca stanowi „oryginalne rozwiązanie problemu naukowego” i spełnia wymogi ustawowe stawiane rozprawom doktorskim.

Wnioskuje o dopuszczenie magister Agnieszki Daniszewskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z uwagi na wysoką oryginalność zrealizowanego projektu badawczego oraz rzetelność metodologiczną pracy, jej poznawcze walory, nowatorskie ujęcie tematu, a także praktyczną i aplikacyjną wagę analizowanego zagadnienia oraz ogólnie wysoki poziom naukowy całej rozprawy wnoszę o przyznanie Autorce dysertacji wyróżnienia.

Prof. dr hab. Józef K. Gierowski